

“ԹՈՂ ՏՈՒՔԻ ՄԱՆՐ ՏՂՈՅԸ ՈՐ ԻՆՏԻ ԳԱՆ” ԴՈՒԿ • ԺԸ • 16 :

ՀԱՏՈՐ ԺԳ.

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՍ, ՄԱՅԻՍ 1, 1884

ԹԻԻ 5

ԱՆԳՂԻՈՅ ԷՄՄԱ ԹԱԳՈՒՀԻՆ

Այս պատկերը կը ցուցնէ տեսարան մը որ հիմա չտեսնուիր որեւիցէ Գրիստոնեայ երկիր, թէպէտ սոոր նման բան մը կայ դեռ Ափրիկէ և Հնդկաստան : Անգղիոյ Էմմա Թագուհին, խոստովանող եղբարդ Թագաւորին մայրը, ամբաստանուեցաւ իբրեւ յանցաւոր : Այս եղաւ յամին իբր 1040 : Իւր անմեղութիւնը ցուցնելու համար թոյլ տրուեցաւ անոր, ինչպէս սովորութիւն էր երբեմն թոյլ տալ բարձր աստիճանի անձանց, յանձն առնուլ կրակի փորձը : Կրակի փորձն այս էր.

ամբաստանելոյն աշուրները կապելով կը քարեցունէին բոկոտն նեղ ճամբէ մը ուր դրուած էին սեղ տեղ չողացեալ երկաթի կտորներ : Ամբաստանեալ մը այսպէս փորձելու պատճառը հաւանականապէս սա էր, որ կը կարծուէր թէ Աստուած պիտի չթողար որ անմեղ մը վնասուէր այս փորձէն, ուղղելով անոր քայլերն այնպէս՝ որ անցնէր առանց կոխելու չողացեալ երկաթներուն վրայ, և կամ, եթէ կոխէր ևս անոնց վրայ, ոտուրները չայրէին հրաշիւք : Արդարեւ Վաստանէր այս, ոչ թէ ամբաստանեալը :

Երբ սատանան առաջարկեց Գրիստոսի վար նետել զինք տաճարին աշտարակէն, ըսելով թէ Աստուած պիտի պահէր զնա անվնաս, Գրիստոս պատասխանեց, «Գրուած է թէ քու Տէր Աստուածդ չփորձես» : Սուրբ գիրք կը սորվեցունէ մեզ թէ, անոնք որ կը սիրեն ՂԱստուած և կը հնազանդին անոր, մասնաւորապէս սիրելի են Աստուծոյ, և կը վայելն անոր խնամքը, բայց չը խոստանար երբեք թէ պիտի պահէ զանոնք բնական օրինաց ազդեցութենէն, եթէ երբեք յանդգնաբար բռնաբարեն այն օրինաց մին : Հրաշէկ

երկաթը կ'այրէ ոչ միայն յանցաւորին, այլ և անմեղին մարմինը, փանսոյ կրակի փորձը չէր կրնար համարուիլ վիպութիւն ամբաստանելոյ անմեղութեան կամ յանցաւորութեանը :

ՍԻՐՈՒՆ ԱՐՈՒՍԵԱԿ

Օրիորդ Արուսեակ Ա. Կ. Աստուրեան, յետ եռամեայ հիւանդութեան, մեռաւ մարտ 31, ի հասակի ութ ամաց : Նա էր ի մանկութենէ ժիր, հնազանդ և բարի . իւր փոքր հասակէն միշտ կը սիրէր և կը փնտռէր որ և իցէ գործ ընել տան մէջ : Շատ անգամ մօրը քով կու գար և կը խնդրէր թախանձանք գործ . երբեմն կու լար անգամ որ ամէն քը գործ ունէին տան մէջ, և ինք չունէր : Չէր ուզէր առանց գործի պարապ նստիլ : Սենեակը կը շահէր, տունը կ'աւելէր, իտհաստուն կ'երթար, և իւր փոքրիկ ձեռնուրներով սիրելի մօրը օգնութիւն կ'ընէր ջուր բերելով, ամաններ սրբելով և ին : Ամէն գործ կը կատարէր կօկիկ և մաքուր կերպով . միշտ մաքուր և

վայելուչ կը պահէր հանգերձները . շատ յաջողակ էր կարելու և ձեռագործի : Ինչ ձեռագործ որ տեսնէր, անմիջապէս կը ջանար անոր նման ընել : Դեռ վեց տարեկան հասակին մէջ բարձի երեսի համար գեղեցիկ մեծ քրօշ ծածկոց մը պատրաստեց իւր սիրելի հօրը համար :

Արուսեակ շատ կը սիրէր հնազանդել իւր ծնողացը : Գիտէր թէ որչափ ատելի է անհնազանդութիւնն Աստուծոյ և մարդոց : Եթէ երբէք յանցանք մը ընէր, բաւական էր միայն որ ծնողքն անոր երեսը նայելով յայտնէին իրենց ահաճութիւնը, անմիջապէս կու գար անոնց քով և արատաւօք ներում կը խնդրէր, ու չէր հանգարտէր, մինչև լսէր իւր ծնողացը բերնէն, «Ներեցի քեզ» բառը :

Իւր ծանր հիւանդութեան ատենը ամենայն հնազանդութեամբ և համ-

բերութեամբ կը տանէր ցաւերուն : Դառնաղայն գեղերն անգամ կը խմէր առանց դանդաղելու :

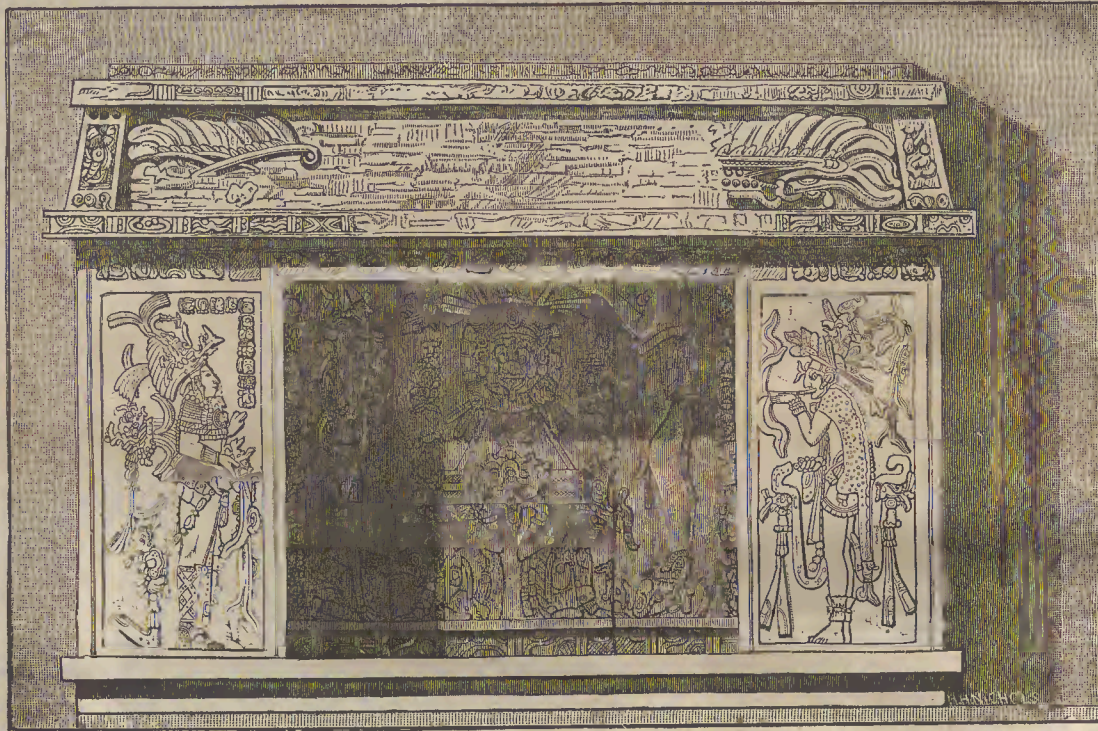
Իւր համեստութեամբ և բարութեամբը սիրելի եղած էր թէ ծնողացը և թէ ծանօթներուն : Միշտ քաղցր և բարի էր ամենուն, շատ կը բաղձար սուրբ օրումն . կը սիրէր այն օրը եկեղեցի և կիրակնօրեայ գալոց երթալ : Կը ցուէր տեսնալով որ ուրիշներ սուրբ չեն պահէր Տէրունական օրը : Երբ տեսնէր թէ գրացիներն մին կիրակի օր առեւտուր կ'ընէր, ցաւով սրտի կը հարցունէր ծնողացը, «Աստիք Քրիստոսեայ չե՞ն որ Տէրունական օրը կը պղծեն» : Փափակ ըզ-

տարուան մէջ . ուստի միշտ եղէ՛ք պատւաւ մահուան և երկնից : Եղէ՛ք հնազանդ և բարի, որ սիրելի ըլլա՛ք թէ՛ Աստուծոյ և թէ՛ մարդկան :

ՍԻՐԱԿԻ Ի ՄԻՋԻՆ ԱՄԵՐԻԿԱ

Գիտունք կը կարծեն թէ, երբ Ամերիկա գտնուեցաւ, մի և նոյն տարածութիւնն ունեցող տեղերու վրայ նախնի բնակիչք աւելի բազմամարդ և աւելի յառաջադէմ էին Եուգաթան, Չիաբա և Կուադալուպ, քան Հիւսիսային Ամերիկա : Նախասացեալ երկիրներուն մէջ գեղերն էին գետերու և գետակներու քով : Տուներն էին կամ առանձին իրարմէ հեռու, և կամ

խումբ խումբ իրարու մօտ : Երբեմն չորս կամ աւելի տուներ կը գտնուէին հարթ հողաբլուրներու վրայ և ուր այսպիսի հողաբլուրը շատ էին իրարու մօտ մի կամ աւելի շինուածներով, այն շինուածոց մին նուիրեալ էր կրօնական պաշտաման և ուրիշ մը՝ հասարակաց գործոց : Բաւական յայտնի է հիմա թէ՛ Մեքսիքոյ առնուելէն քիչ տա-

ԱՏՐՈՒՍԵԱԿ

գայում ունէր մեղաց վրայ, որմէ շատ կը զգուշանար :

Արուսեակին մահը մեծ ցաւ և վիշտ է անոր ծնողացը, անոնք կը մխիթարուին սակայն գիտնալով թէ իրենց Արուսեակը մեռած չէ, այլ այժմ սկըսած է այն նոր և երջանիկ կեանքը, որ ցաւ և վիշտ չունի : Կը հաւատան թէ իրենց սիրելի դուստրը քան զԱրուսեակն աւելի կը վայելի հիմա բնութարար տղայոց մէջ, որ Տէրոջը աթոռին բուրբալքը կ'երգեն, «Օրհնեալ, օրհնեալ, օրհնեալ ես բարձրեալ Տէր Աստուած» :

Սիրելի տղայք, կը տեսնէք թէ մահը որչափ մօտ է մեծերուն, նոյնչափ ևս փոքր տղայոց : Արուսեակը տարեգրելիւն ողջ և առողջ էր, և սպասուրութիւն կ'ընէր այն օրումն ընթերցող տոներ . բայց այժմ երկինքն է : Չէր գիտեր ի՞նչ պիտի պատահի ձեզ այս

րիներ ետքը, Սպանիացիք զինու առչաւելով Եուգաթան և Միջին Ամերիկա ըրին այնպիսի բռնութիւններ, որ այն երկիրներուն հանդարտ և երկչառ բնակիչները, թողլով իրենց գիւղերը, փախան անտառներ, և այսպէս կարճ ժամանակի մէջ ամայացաւ երկիրը, որ աւելի չէն էր քան որչափ կրնային ընել զայն Սպանիացիք :

Հին բնակչաց շինութեան նիւթն էր ընտիր կրաքար, զոր դիւրին էր կռել և կոփել մինչ նոր կը հանուէր քարահանքէն, և որ յետոյ կը կարծրանար օդոյ մէջ մնալով : Ոչ անթուրժ աղիւս, ոչ մանր մանր քարերէ հիւսուած պատ, և ոչ փայտակերտ շինուած կրնային տոկալ այն երկրին այրեցեալ կլիմային, որոյ անձրեւն առատ է տարւոյն մի մասին մէջ : Շինուածները տոկուն և մնայուն ընելու համար հարկաւոր էին սոսիքաբէ պատեր և կամարակապ ձեղուն :

Մեր առաջին պատկերը կը ցույցնէ Բլանգայի «Ստորագործի» սնուն չէնքը : Այս չէնքը մեհեան էր նուիրեալ հին բնակչաց պատերազմի և անձրեւի աստուածներուն : Առաջնոյն պատկերըն է շինուածոյն ձախակողմը, երկրորդինն՝ աջակողմը : Մեհեանին ներքին կողմը կան շատ մեհեանող իր արձանագրութիւններ : Գիտունք զհետ են կարգալու այս գրուածները, և ըստ բաւականին յաջողած են կարգալ և տեղեկանալ այն երկրին հին կրօնից և պատմութեանը :

Երկրորդանի մէջ են գլխաւոր տեղակները, որոց մէջ երեւելի է արքունի պալատին մնացորդը, որ ըստ բաւականին կը ցույցնէ այն ժամանակին և երկրին ճարտարապետութեան ոճը : Տուները շինուած են իրարու վրայ գրուած հարթ և ողորկ քարերէ, և պատերուն կէսէն վեր կը տեսնուին

կայն, երեսուն և ինը ոտք խոր, և իրը քսան և հինգ ոտք բարձր : Ունի մետասան դուռ, ճակատին վրայ երկու վորքը լուսամուտ, և քսան և երկու բաժին, որոց երկուքը իւրաքանչիւր վաթսուն ոտք երկայն են : Պատերուն ստորին մասն հաստատուն է, միջին մասն ինը ոտք թանձր : Չուղահեռական պատ մը կը բաժնէ չէնքին ներսի կողմը երկու կարգ սենեակներու : Պատերուն ներքին և արտաքին երեսներն են ողորկ քարէ, իրարու վրայ շարուած : Ետեւի սենեակներն են մթին, ճակատի դուռներէն միայն կ'առնուն լոյս :

Յաջորդ թուով կ'ուզենք համառօտ տեղեկութիւն մը տալ այս շինուածները կանգնող ազդին վրայ :

ուրները և շիւղ զանոնք : «Մեծ հայր», ըսաւ Արմենակ, «ինչ բանի օգտակար է եղինձը. ինձ կը թուի թէ բնաւ օգուտ չունի : «Եղինձը», պատասխանեց ծերունին, «անտարակոյս շատ բաներու օգտակար է, որոց ամենուն տեղեակ չեմ : Բայց կրնամ յիշել հիմա անոնցմէ ոմանք, որք կրնան ցույցնել քեզ թէ Աստուած յուժեղ տաքածած չէ եղինձը, և նախ պիտի սկսիմ այն օգտէն զոր եղինձը մատոյց քեզ» : «Ինչ կ'ըսես, մեծ հայր, քաջ գիտեմ թէ եղինձը ինձ բնաւ օգուտ ըրած չէ», ըսաւ Արմենակ : «Ինչու, զքեզ չաղատեց փոսն իյնալէ», ըսաւ ծերունին : Հոս Արմենակ ապշած կ'երեւէր, մինչ իւր մեծ հայրը շարունակեց : «Քիչ մը առաջ դուն չէիր որ կը գովէիր եղինձով ապուրը, Արմենակ. Ապուրը շինուած էր եղինձին թարմ և փափուկ ծիւրերէն, և գիտեմ որ դոր

ԱՐԲՈՒՆ ԳԱԼԱՏԵ

ԽԱՅԹԻՉ ԵՂԻՆՁ

այլանդակ պատկերներ քարի վրայ քանդակուած :

Արքունի պալատն է մին քան զմիւսը բարձր երեք աստիճանաձև բարձրաւանդակաց վերնագունին վրայ : Այս բարձրաւանդակաց առաջնոյն կամ ըստորնագունին երկայնութիւնն է հինգ հարիւր եօթանասուն և հինգ ոտք, և բարձրութիւնը՝ երեք ոտք : Երկրորդին երկայնութիւնն է հինգ հարիւր քառասուն և հինգ ոտք, լայնութիւնը՝ երկու հարիւր յիսուն ոտք մինչև վերնագոյն բարձրաւանդակին ստորոտը, և բարձրութիւնը քսան ոտք : Երրորդն է երեք հարիւր վաթսուն ոտք բարձր, երեսուն ոտք լայն շինուածին ճակատի կողմը, և իննստասան ոտք բարձր : Տեղւոյն դիւրքը որ ի բնէ բարձր է, մեծ դիւրութիւն ընծայած է բարձրաւանդակներուն շինութեանը : Շէնքն ի սկզբան մինչդեռ նոր էր, էր անտարակոյս չքեղ և հոյակապ իւր մեծութեամբը, տեղւոյն բարձրութեամբը և բարձրաւանդակին ակնահաճոյ տեսլեամբը :

Պալատին բոլոր մասերը շինուած են իրարու համեմատութեամբ : Շէնքն է երեք հարիւր քսան և երկու ոտք եր-

Արմենակ գեղեցիկ ծաղիկ մը տեսաւ փոսի մը անդիւի կողմը և վազեց քաղել զայն Մարիամու նուիրելու համար : Մարիամ ջանաց արգելուլ զնա, վասն զի կը վախնար թէ Արմենակ փոսին մէջ իյնար. բայց նա մօտիկ չըրաւ : Երբ Արմենակ փոսը կ'իջնէր, քիչ մնաց որ անոր մէջ իյնար, եթէ չըջակայ եղինձներէն մին չը բռնէր : Արմենակ շուտով ետ դարձաւ, քանզի եղինձը խայթած էր նորա ձեռքը և այս բանը մոռցուցած էր անոր ծաղիկն գեղեցիկութիւնը, և ըսաւ, «Ինչու մեծ հայրս կ'ըսէր թէ Սմէն բան օգտակար է : Ես վստահութեամբ կրնամ ըսել թէ խայթիչ եղինձը երբեք չունի օգտակարութիւն : Տես, ինչպէս խայթեց և վիրաւորեց մատուրներս որ սաստիկ կը ցաւին : Անշուշտ իմ մեծ հայրս սխալած է ըսելով թէ Սմէն բան օգտակար է : «Թերեւս սխալած չէ», ըսաւ ծերունին, Արմենակայ մեծ հայրը, որ նոյն վայրկեանին ցանկին ետեւէն երեւցաւ : Քանի մը վայրկեան ետքը ծերունին տղոց քովն եկաւ և սկսաւ քննել իւր թուին վիրաւորեալ մաս-

շատ աղէկ կը յիշես զայն : Եղինձը իւր մէջ լուսնունդ կը պարունակէ» : Ճիշդանատեն մեղու մը նստաւ եղինձի ծաղկանց միոյն վրայ : «Կը կարծե՞ս թէ մեղուն, եթէ կարող ըլլար խօսել, պիտի ըսէր թէ եղինձն անպիտան բան է : Տես, նա եղինձէն մեղր կը քաղէ և թերեւ զայն վարդի չափ օգտակար կը դանէ» : Չայս ըսելով ծերունին նստաւ, և դարձեալ շարունակեց խօսել այսպէս. «Հոս նայէ, ահա փոքրիկ միջատ մը, որուն կունակը զարդարուն է կարմիր և սև պիտակներով : Չեմ վարանիր ըսել թէ այս միջատը եղինձին մէջ իրեն օգտակար քիչ մը բան կը դանէ, ապա թէ ոչ պիտի չպատասպարէր անոր տերեւոց ներքեւ : Հոս նաև սարդ մը կայ որ հիւսած է իւր ոտայնը եղինձին երկու տերեւոց մէջ, և չիք տարակոյս թէ սարդը օգտակար կը դանէ եղինձը : Այսպէս մեղուն, փոքրիկ միջատը և սարդը, քեզի հակառակ կը վկայեն» : Արմենակ և Մարիամ իրարու երեսնայեցան իբր թէ բոլորովին համազուած ըլլալով թէ եղինձը ընդունայն չէ ստեղծուած : «Բայց դարձեալ», շարունակեց անոնց հաւր, «եղինձը յա-

ճախ օգտակար կ'ըլլայ դեռահաս պատանեակներն ուղիղ ճամբուն մէջ պահելու, զոր օրինակ երբ քոյրդ աղ-դարարեց քեզ չերթալ փոսին մօտ, դուն մտիկ չըրիր անոր, բայց երբ եղինճը ցուցուց սխալմունքդ, անմիջապէս համոզուեցար: Եղինճը կը սորվեցունէ դարձեալ ուրիշ օգտակար դաս մը. նայէ, Արմենակ, մատուցներուդ, անոնց այն մասերը որ եղինճը ամուր բռնած էին խայթուած չեն, այլ միայն այն մասերն են խայթուած՝ որք թոյլ կերպով բռնած էին

եղինճը: Կենաց շատ մը փոքրիկ փորձութիւնք սոյն յատկութիւնն ունին: Եթէ տեղի տաս ա-նոնց, կը վնասեն քեզ, եթէ դիմադ-րես արիաբար, չեն վնասեր քեզ, նա մանաւանդ կը յաղթես անոնց: Եղինճը կուտայ քեզու-րիշ մեծ դաս մը, որ է այս. բնաւ վնաս չտար քեզ այն, եթէ անոր չհպիս, բայց երբ դպչիս ա-նոր, անշուշտ պիտի վնասուիս: Կրնայի եղինճին ուրիշ շատ օգտակարութիւն-ներն համբել հոս, բայց այսչափը բա-ւական է, և աղէկ կ'ըլլայ որ արդէն յիշուածները միտք պահէք, այսինքն թէ եղինճը կ'ընծայէ մեզ օգտակար կե-րակուր, մեղուին՝ մեղր, փոքրիկ միջա-տին և սարդին՝ հո-վանի և ապաստա-նարան, ու դեռահաս պատանեակները կը պահէ ուղիղ ճամբուն մէջ: Եւ եթէ այսչափ և ասկէ աւելի օգտա-կար դասեր կ'ուտայ մեզ այս տուն-կը, պէտք է համոզուինք թէ յում պէտս ստեղծուած չէ:

Պարտիզակ Թարգմանեց Անգլիէիէն
փետ. 25, 1884 ՅՈՎՍԵՓ Ս. ՎԱՐԺԱՊԵՏԵԱՆ

ԷՄՈՒ ԿԱՄ ՈՒՂՏԱՀԱԻ

Այս ազնիւ թռչունը, վեց կամ եօ-թը ոտք բարձր, կը գտնուի Աւստրա-

լիա: Ի սկզբան շատ էր թուով, հիմա այնպէս նուազած է, որ ամանք կը վախ-նան թէ բոլորովին սպառի Դոգոն կոչ-ուած թռչնոյն պէս: Բոլոր այս «գնա-ցող» թռչունք արագստն են: Ունին թեւեր, բայց կարճ և ահաս, ուստի և չեն կրնար բարձրանալ երկրէ, թէ պէտ, երբ շուներէ կամ ձիերէ կը հա-լածուին, իրենց այն կարճ թեւերը բա-նալով և բաբախելով կ'արագ են իրենց ընթացքը: Ասոնց սրունքն այնպէս հաստ և տոկուն են ինչպէս ձիուն: Չա-

և մանրեղու համար իւր կերակուրը որ են արմախը և խոտ՝ բնութիւնը սորվեցու-ցած է անոր կրանել քարի կտորներ, ինչպէս մանր թռչունք կը կրանեն աւաղ և կոպիճ: Բնապատումը կ'ըսեն թէ ուղտահասն, ինչպէս նաև ջայլամը, երբ բռնուելով վանդակի մէջ կը դրուի, չկրնալով դանել քարի կտորներ, կը կրանէ երկաթ ինչպէս բեւեռ, երբեմն նաև կտրոյներ, և կամ աղիւսոյ բե-կորներ:

Ուղտահասի միտք շատ համեղ է,

ունի Նորմանտիոյ անտառներուն վա-րազի գլխուն համը, և կը պահուի աղ-նուականաց սեղան-ներուն համար: Փե-տուրները դլխու զարդ են թշնամի սպանողներուն, և ձուն, իբրև թա-ղաւորական նշան, կը դրուի հիւղերու յարկին վրայ տըն-կուած ձողի գլուխը:

Ընդհանրապէս կը կարծուի թէ այս թռչունը չեն նըս-տիր ի թուխս, այլ կ'ածեն իրենց ձուե-րն աւաղի մէջ, և արևը կը թխէ զա-նոնք: Այս բոլորու-վին ճշմարիտ չէ, քանզի ուղտահասը գիշերները կը նստի ձուերուն վրայ, պա-հել տալու համար անոնց ջերմութիւնը զոր առին ցերեկ ա-րեգակէն:

ԷՄՈՒ ԿԱՄ ՈՒՂՏԱՀԱԻ

փահասին գոյնն է թխագոյն գորշ, և փետուրները շատ երկայն ըլլալով այն-պէս կը ծածկեն կարճ թեւերը որ իբր անթեւ կը թուի թռչունը: Փետուրները շատ դեղնեղիկ են:

Ուղտահասը, ջայլամն պէս, կ'ածէ իւր ձուերն աւաղի մէջ, իւրաքանչիւրը իւր ծայրին վրայ, և երբ բաւական ձու կ'ածէ թխսելու համար, ուրիշ ձուեր ևս կ'ածէ և կը շարէ իրեն մօտ ի կերա-կուր ձագերուն, երբ այս վերջինք ելլեն կեղեքն: Ինչպէս ջայլամը, նոյն-պէս ուղտահասն ունի խածի շատ մեծ,

Տղայոց Աւետարների չորրորդ թուոյն մէջ տեսնուած հանելուկին պատաս-խանը, որ է հո-ւ, տուած են հետե-ւեալ անձինք.

- Գ. Խ., Ատանա
- Ս. Գ. Քեպուպեան, Ռոստոմոյ
- Յ. Վ. Գարրինեան, Սերաստիա
- Մ. Ն. Մօստիչեան, Նեխտե
- Գ. Յ. Մարկոսեան
- Տ. Յ. Չերչեան, Կեսարիա

Ամերիկայի Միսիսսիպի ընկերութեան կողմէ

Խմբագիր Զ. Բ. ԿԻՔԵ

Ֆիլանթրոպիկ Իոգուշու, Ամերիկայի խան

ԿՈՍՏԱՆԴՆՈՒՊՈԼԻՏ

ՏՊԱԳՐՈՒԹԻՒՆ Ա. ՅԱՆՈՐ ՊՈՅԱՆԵԱՆ